

Ο μακροχρόνιος πόλεμος και παράπλευρες απώλειες

Description

Ιωάννης Τιρκίδης

Οι πόλεμοι είναι εξαιρετικά αβέβαια γεγονότα και ποτέ δεν εξελίσσονται όπως είχαν αρχικά σχεδιαστεί. Ο πόλεμος στην Ουκρανία δεν αποτελεί εξαίρεση. Η Ρωσία δεν περίμενε την αντίσταση που συνάντησε ούτε ίσως την ένταση της υποστήριξης από τις δυτικές χώρες προς την Ουκρανία. Η γρήγορη ανατροπή της κυβέρνησης στο Κίεβο δεν επιτεύχθηκε και η Ρωσία εγκατέλειψε τον αρχικό της σχεδιασμό για έναν μικρότερο στόχο στα ανατολικά. Όπως και να έχει, αυτός ο πόλεμος δεν μπορεί να κερδηθεί γρήγορα από καμία πλευρά. Αν δεν μπορεί να κερδηθεί γρήγορα, δεν θα τελειώσει γρήγορα. Και ένας πόλεμος αυτού του μεγέθους, που θα τραβήξει περισσότερο απ' όσο μπορεί κανείς να προβλέψει τώρα, θα εμπερικλείει τον κίνδυνο μιας κλιμάκωσης. Οι παράπλευρες απώλειες, τουλάχιστον σε οικονομικούς όρους, θα είναι σημαντικές και θα εμπλέξουν ένα μεγάλο μέρος του κόσμου. Η Ρωσία ήδη ονομάζει αυτό τον πόλεμο ως πόλεμο με το NATO και βλέπει τις κυρώσεις ως παγκόσμιο οικονομικό πόλεμο. Η Ρωσία θα αντιμετωπίσει τεράστια πρόκληση ως αποτέλεσμα του πολέμου και των κυρώσεων, και θα αναγκαστεί επανεξετάσει το οικονομικό της μοντέλο. Οι πιθανότητες είναι εναντίον της μακροπρόθεσμα, αλλά οι πιθανότητες δεν είναι πάντα μοιραίες. Σε αυτό το άρθρο κάνουμε έναν απολογισμό και θίγουμε ορισμένα από αυτά τα ζητήματα.

Ο παρατεταμένος πόλεμος

Ο καλύτερος τρόπος για να τελειώσει ένας πόλεμος είναι να μην τον ξεκινήσεις από την αρχή. Διαφορετικά, οι πόλεμοι τελειώνουν με δύο τρόπους. Με μια διαπραγματευτική συμφωνία ή με την ήττα της μιας πλευράς στο πεδίο της μάχης. Στην Ουκρανία, κανένα

από τα δύο δεν συμβαίνει προς το παρόν. Μια διευθέτηση μέσω διαπραγματεύσεων δεν είναι ορατή, ακριβώς επειδή τα ζητήματα που χωρίζουν τις δύο πλευρές είναι υπαρκτικά. Ούτε η συντριβή της μιας πλευράς στο πεδίο της μάχης είναι κοντά. Τα θεμελιώδη δεδομένα στο πεδίο έχουν αλλάξει από το ξεκίνημα, και οι δύο πλευρές έχουν αλλάξει τους πολεμικούς τους στόχους, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα.

Μένει βέβαια να το δούμε, αλλά η Ρωσία μπορεί να μην είναι καταδικασμένη να αποτύχει όπως προβλέπουν πολλοί δυτικοί αναλυτές. Οι Ρώσοι ηγέτες, από την εποχή των τσάρων και της σοβιετικής εποχής μέχρι σήμερα, πάντα επιδίωκαν τη δημιουργία και διατήρηση ασφαλών ζωνών κατά μήκος των συνόρων τους, τα καλούμενα buffer states, για στρατηγικό βάθος. Αυτή είναι η ίδια στρατηγική που οδήγησε στην επέμβαση στη Γεωργία το 2008 και στην πρώτη εισβολή στην Ουκρανία το 2014. Έτσι, πρόκειται στην πραγματικότητα για έναν παλιό πόλεμο, σε μια νέα και πιο επικίνδυνη φάση. Η Ρωσία θέλει να προστατεύσει, και να φανεί ότι προστατεύει, τους Ρώσους στην Ουκρανία, όπως επανειλημμένα είπε ο Πούτιν. Αλλά το πιο σημαντικό είναι ότι η Ρωσία θέλει να αποτρέψει την ένταξη της Ουκρανίας στο NATO. Αυτή είναι η γεωπολιτική αναγκαιότητα για τη Ρωσία.

Η Ουκρανία, προφανώς, αγωνίζεται για την κυριαρχία της και το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση. Στον πόλεμο, μετά την απόκρουση της πρώτης ρωσικής επίθεσης, η Ουκρανία θέλει να διεκδικήσει όλα τα εδάφη που βρίσκονται τώρα υπό ρωσικό έλεγχο, συμπεριλαμβανομένης της Κριμαίας. Η πολύ σημαντική υποστήριξη που λαμβάνει η Ουκρανία από τη Δύση, σε οικονομικούς όρους, στρατιωτικό εξοπλισμό, στρατιωτικές πληροφορίες και εκπαίδευση, της δίνει τα μέσα για να συνεχίσει τον πόλεμο. να πολεμά. Οι ΗΠΑ έχουν δεσμευτεί και έχουν ήδη υποσχεθεί ή παράσχει πάνω από 34 δισεκατομμύρια δολάρια σε στρατιωτική βοήθεια. Οι ΗΠΑ αναβίωσαν ακόμη και το λεγόμενο νόμο Lend-Lease, που αρχικά είχε σχεδιαστεί για τη χρηματοδότηση του πολέμου κατά της ναζιστικής Γερμανίας, διευκολύνοντας την αποστολή στρατιωτικού εξοπλισμού στην Ουκρανία.

Η στρατιωτική κατάσταση στο έδαφος είναι προς το παρόν αδιέξοδη. Η Ουκρανία έχει κάνει επιστράτευση και υπερτερεί αριθμητικά σε άνδρες. Ο ρωσικός στρατός υπολείπεται αριθμητικά και με αυτά τα δεδομένα θα είναι δύσκολη η προέλαση του. Έτσι, το ερώτημα παραμένει τι θα κάνει η Ρωσία στη συνέχεια. Αν σκοπεύει να προχωρήσει θα χρειαστεί περισσότερο ανθρώπινο δυναμικό στον πόλεμο κάτι που ο πρόεδρος Πούτιν αρνήθηκε στην ομιλία του στις 9 Μαΐου. Έτσι, η Ρωσία προς το παρόν, μπορεί να επιδιώξει να εδραιώσει τη θέση της στα ανατολικά, και να δημιουργήσει τετελεσμένα, όπως η προσάρτηση εδαφών μετά από δημοψηφίσματα.

Κυρώσεις και οικονομικός πόλεμος

Η Ρωσία βλέπει τις δυτικές κυρώσεις ως οικονομικό πόλεμο. Στόχος είναι να προκληθεί τεράστια ζημιά στο ρωσικό χρηματοπιστωτικό σύστημα και μέσω αυτού να προκληθεί τεράστια ζημιά στη ρωσική οικονομία. Με την αποδυνάμωση της οικονομίας με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να ελπίζει κανείς ότι θα στερήσει από τον Πούτιν τα μέσα για να συνεχίσει τον πόλεμο. Αλλά η Ρωσία μπορεί να μην βρίσκεται σε τόσο απελπιστική κατάσταση απέναντι στις δυτικές κυρώσεις όσο μπορεί να φαίνεται, ακόμη και όταν οι εξαγωγές ενέργειας προς την Ευρώπη τελικά σταματήσουν εντελώς. Ο Πούτιν προετοιμαζόταν για μια αντιπαράθεση με τη Δύση όπως φαίνεται εκ των πραγμάτων. Η Ρωσία δημιούργησε ένα οικονομικό δίκτυο με την πάροδο του χρόνου, διασυνδέσεων με χώρες της Ασίας, της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής. Οι χώρες αυτές δεν είναι πρόθυμες να εφαρμόσουν κυρώσεις κατά της Ρωσίας. Στην πραγματικότητα, περίπου τα δύο τρίτα του κόσμου πληθυσμιακά δεν εφαρμόζουν κυρώσεις. Αυτό είναι το φτωχότερο κομμάτι, αλλά παρέχει στη Ρωσία έναν οικονομικό χώρο και κάποια ανακούφιση.

Παράπλευρες απώλειες

Ο πόλεμος είναι μια σοβαρή διακοπή στην οικονομική διεργασία, επιπρόσθετα της πανδημίας. Οι ελλείψεις που δημιουργούνται μεταβάλλουν τις παγκόσμιες τιμές της ενέργειας, των εμπορευμάτων και των τροφίμων. Το αποτέλεσμα είναι ένας πιο επίμονος πληθωρισμός που οφείλεται σε αυτούς τους παράγοντες. Πρόκειται λοιπόν για ένα μεγάλο σοκ των όρων εμπορίου. Αυτό σημαίνει ότι οι επηρεαζόμενες χώρες χρειάζονται πολύ περισσότερες εξαγωγές για το κόστος των εισαγωγών ενέργειας και βασικών εμπορευμάτων απ' ό,τι προηγουμένως. Οι πλούσιες χώρες μπορούν να το αντέξουν οικονομικά, οι φτωχές χώρες λιγότερο. Ένα δυσμενές σοκ των όρων εμπορίου, είναι τόσο πληθωριστικό όσο και υφιστάμενο. Καθώς ο πληθωρισμός αυξάνεται, το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα μειώνεται και τα νοικοκυριά αναπόφευκτα μειώνουν τις καταναλωτικές τους δαπάνες. Καθώς οι αλυσίδες εφοδιασμού αναδιαρθρώνονται και οι

πολυεθνικές επαναπατρίζουν μέρος των δραστηριοτήτων τους, οι φτωχές χώρες που εξαρτώνται από αυτές τις αλυσίδες εφοδιασμού συμπιέζονται.

Αλλά το πιο σημαντικό είναι ότι, καθώς οι κεντρικές τράπεζες των προηγμένων χωρών αυξάνουν τα επιτόκια για να περιορίσουν τις πληθωριστικές πιέσεις, ανατρέπονται οι συναλλαγματικές ισοτιμίες. Ειδικότερα ενισχύεται το αμερικάνικο δολάριο όπως συμβαίνει άλλωστε σε κάθε περίοδο παγκόσμιας αστάθειας. Το δολάριο ανατιμάται έναντι όλων των άλλων νομισμάτων, και αυτό μπορεί να έχει βαθιές αρνητικές επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία. Ένα τεράστιο μέρος του παγκόσμιου εμπορίου και της χρηματοδότησης γίνεται σε δολάρια. Εάν το δολάριο αυξάνεται σε σχέση με όλα τα άλλα, ασκεί πίεση σε όλους τους άλλους. Χρέη χωρών που είναι σε δολάρια γίνονται πιο δύσκολα εξυπηρετήσιμα, και ο διακανονισμός των δολαριακών συναλλαγών γίνεται επίσης πολύ πιο δαπανηρός.

Το διεθνές σύστημα λειτουργεί με κανόνες και νόρμες που όλοι εμπιστεύονται. Το σύστημα ανταλλαγής μηνυμάτων Swift, για παράδειγμα, είναι ένα από αυτά. Η βασική ιδέα ότι οι κεντρικές τράπεζες μπορούν να τοποθετούν τα αποθεματικά τους μεταξύ τους χωρίς να φοβούνται τη παγοποίηση ή δήμευση τους, είναι ένα άλλο. Με τον αποκλεισμό ορισμένων ρωσικών τραπεζών από το σύστημα Swift και με τη δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων της ρωσικής κεντρικής τράπεζας που έχουν τοποθετηθεί σε άλλες κεντρικές τράπεζες, οι κυρώσεις υπονομεύουν αυτή την εμπιστοσύνη στους παγκόσμιους κανόνες και νόρμες. Αυτό θα έχει τελικά κόστος.

Εν κατακλείδι

Έτσι, η Ρωσία θα αποσυνδεθεί από τη Δύση. Το διμερές εμπόριο θα σταματήσει και όλες οι δυτικές εταιρείες θα αποχωρήσουν. Η Ρωσία θα πρέπει να περάσει από βαθιά αναδιάρθρωση της οικονομίας της και τον αναπροσανατολισμό της προς τα ανατολικά. Η Δύση θα προσαρμοστεί επίσης, αναπροσανατολίζοντας τις αλυσίδες εφοδιασμού της μακριά από τη Ρωσία, με υψηλότερο κόστος, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Στο τέλος, ο κόσμος θα κατακερματιστεί και το αποτέλεσμα θα είναι αυξημένα αβεβαιότητα και αστάθεια για μεγάλο χρονικό διάστημα, ένα μείρισμα ειρήνης σε αντίστροφη μορφή. Βρισκόμαστε σε έναν φυσικό πόλεμο σε ευρωπαϊκό έδαφος. Βρισκόμαστε σε έναν οικονομικό πόλεμο που είναι πολύ ευρύτερος. Οι παράπλευρες απώλειες είναι αναπόφευκτες και απρόβλεπτες. Το πώς αυτό θα αλλάξει τον κόσμο είναι ακόμη σε μεγάλο βαθμό δύσκολο να το προβλέψουμε. Βρισκόμαστε άλλωστε στην αρχή αυτού του δρόμου.

Ο Ιωάννης Τιρκίδης είναι Διευθυντής Οικονομικών Ερευνών στην Τράπεζα Κύπρου και Πρόεδρος της Κυπριακής Οικονομικής Εταιρείας. Οι απόψεις που εκφράζονται είναι προσωπικές.